

Spis treści

Wykaz skrótów	15
Akty prawne	15
Nazwy publikatorów aktów prawnych, organów i urzędów	16
Inne	16
Przedmowa	17
CZĘŚĆ PIERWSZA	
Zagadnienia wprowadzające	21
§ 1. Źródła, systematyka i przedmiot prawa rodzinnego	21
1. Powojenne regulacje w obrębie prawa rodzinnego	21
2. Aktualne źródła prawa rodzinnego	23
3. Systematyka i przedmiot polskiego prawa rodzinnego	25
4. Normatywne ujęcie rodziny	27
5. Stosunki prawnorodzinne	30
5.1. Małżeństwo a konkubinaty	30
5.2. Pokrewieństwo	32
5.3. Powinowactwo	33
5.4. Inne więzi prawnorodzinne (wzmianka)	34
§ 2. Stan cywilny	35
1. Pojęcie i prawny charakter	35
2. Znaczenie aktów stanu cywilnego	39
§ 3. Rola sądów i innych organów w sprawach rodzinnych	41
§ 4. Problematyka przewodnich zasad prawa rodzinnego	44
Literatura	48

CZĘŚĆ DRUGA

Małżeństwo	49
Rozdział pierwszy	
Zawarcie i unieważnienie małżeństwa	51
§ 1. Uwagi wprowadzające	51
§ 2. Zaręczyny	53
§ 3. Sposoby zawarcia małżeństwa	54
1. Potencjalne warianty skutecznego — w świetle polskiego prawa — zawarcia małżeństwa	54
2. Procedura zawierania małżeństwa	58
2.1. Uwaga wstępna	58
2.2. Czynności przygotowawcze	59
3. Ceremonia składania oświadczeń o zawarciu małżeństwa	65
4. Rejestracja małżeństwa	66
5. Procedura zawierania małżeństw w sytuacjach nietypowych	69
5.1. Zakres omawianej problematyki	69
5.2. Zawarcie małżeństwa na podstawie art. 9 k.r.o.	70
5.3. Małżeństwo obywateli polskich zawarte przed konsulem	72
5.4. Zawarcie małżeństwa poza lokalem urzędu stanu cywilnego	72
§ 4. Systematyka przesłanek zawarcia małżeństwa	73
§ 5. Przesłanki konstytuujące małżeństwo	75
1. Wprowadzenie	75
2. Wymogi wspólne dla obu trybów zawierania małżeństwa	77
2.1. Płeć nupturientów	77
2.2. Jednoczesna obecność	80
2.3. Oświadczenia o zawarciu małżeństwa	82
2.4. Udział uprawnionego celebransa	84
3. Dodatkowe przesłanki dotyczące małżeństwa zawieranego w trybie wyznaniowym	86
3.1. Zawarcie małżeństwa o podwójnym skutku w obrębie uprawnionego kościoła (związku wyznaniowego)	86
3.2. Sporządzenie aktu małżeństwa	87
3.3. Zagadnienie zawarcia małżeństwa wyznaniowego jako przesłanki skuteczności zawarcia małżeństwa cywilnego	89
4. Zawarcie małżeństwa jako zdarzenie prawne	91
5. Problematyka nieistnienia małżeństwa	93

§ 6. Zakazy zawarcia małżeństwa	98
1. Ogólne wiadomości o zakazach zawarcia małżeństwa	98
2. Wiek stron	99
3. Stan psychiczny nupturientów	101
3.1. Ubezpieczeniowanie całkowite	101
3.2. Choroba psychiczna i niedorozwój umysłowy	102
4. Zakaz bigamii	104
5. Istniejące między stronami związku prawnorodzinne	105
5.1. Pokrewieństwo	105
5.2. Przysposobienie	105
5.3. Powinowactwo	106
§ 7. Unieważnienie małżeństwa	107
1. Podstawy unieważnienia małżeństwa	107
1.1. Zawarcie małżeństwa mimo istniejącego zakazu	108
1.2. Zawarcie małżeństwa pod wpływem wady oświadczenia woli	112
1.2.1. Uwagi ogólne	112
1.2.2. Wyłączenie (brak) świadomości	113
1.2.3. Błąd co do tożsamości partnera	114
1.2.4. Groźba	115
1.2.5. Konwalidacja małżeństwa zawartego wskutek wady oświadczenia	116
1.3. Wadliwe wykorzystanie pełnomocnictwa	117
2. Wybrane kwestie proceduralne	118
2.1. Tryb i właściwość rzeczowa sądu	118
2.2. Problem legitymacji	118
2.3. Unieważnienie małżeństwa po jego ustaniu	120
3. Skutki unieważnienia małżeństwa	123
Literatura	126

Rozdział drugi

Prawna treść stosunku małżeństwa w ogólności	127
§ 1. Założenia ogólne	127
§ 2. Niemajątkowe obowiązki i prawa małżonków	128
1. Normatywny katalog niemajątkowych obowiązków i praw małżonków	128
2. Wspólne pożycie	128
3. Wzajemna pomoc	130
4. Małżeńska wierność	130
5. Nazwisko małżonków	131
6. Decydowanie o sprawach rodziny	133

§ 3. Majątkowe obowiązki i prawa niezależne	
od istniejącego między małżonkami ustroju	133
1. Zaspokajanie potrzeb rodziny	133
2. Odpowiedzialność za zobowiązania zaciągnięte dla zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny	136
3. Reprezentowanie małżonka w zarządzaniu jego majątkiem	137
Literatura	138

Rozdział trzeci

Relacje między małżonkami zależne od istniejącego między nimi ustroju majątkowego	140
§ 1. Pojęcie małżeńskiego ustroju majątkowego i jego rodzaje	140
§ 2. Ustrój wspólności ustawowej	143
1. Ogólna charakterystyka wspólności ustawowej	143
2. Zakres majątku odrębnego każdego z małżonków	145
3. Przesunięcia majątkowe między różnymi majątkami małżonków	147
4. Zarządzanie przez małżonków majątkiem dorobkowym	149
4.1. Pojęcie zarządu	149
4.2. Podstawowe zasady zarządzania przez małżonków wspólnym majątkiem	150
4.3. Rola sądu	153
5. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania	156
5.1. Zasady ogólne	156
5.2. Ustawowe ograniczenie zaspokojenia z majątku wspólnego	157
5.3. Sądowe ograniczenie lub wyłączenie zaspokojenia z majątku dorobkowego	158
5.4. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania publicznoprawne	160
6. Ustanie wspólności	162
6.1. Przyczyny	162
6.2. Skutki	164
§ 3. Odrębności ustrojów umownych	167
Literatura	168

Rozdział czwarty

Ustanie małżeństwa	170
§ 1. Ogólnie o przyczynach ustania małżeństwa	170
§ 2. Śmierć małżonków	172

§ 3. Rozwiązanie małżeństwa przez rozwód	175
1. Przesłanki rozwodowe	175
1.1. Wprowadzenie	175
1.2. Przesłanka pozytywna	175
1.3. Przesłanki negatywne	177
1.3.1. Katalog	177
1.3.2. Dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków	178
1.3.3. Zasady współżycia społecznego	180
1.3.4. Wylączna wina powoda	181
1.3.5. Uwaga końcowa	184
2. Instrumenty ochrony integralności rodziny stosowane w toku postępowania rozwodowego	185
3. Orzeczenia incydentalne w toku postępowania rozwodowego	186
4. Treść rozstrzygnięcia w sprawie rozwodowej	186
4.1. Możliwe kierunki i zakres rozstrzygnięcia	186
4.2. Wina małżonków	187
4.3. Władza rodzicielska	188
4.4. Alimentowanie dzieci	192
4.5. Rozstrzygnięcie kwestii mieszkaniowej	194
4.6. Dostarczanie byłemu małżonkowi środków utrzymania	197
5. Zmiana orzeczenia wydanego w sprawie rozwodowej	200
6. Nazwisko małżonków po rozwodzie	201
Literatura	202
 Rozdział piąty	
Separacja	204
§ 1. Uwagi wstępne	204
1. Separacja jako zjawisko faktyczne i jako instytucja prawna	204
2. Separacja a rozwód	206
§ 2. Przesłanki orzeczenia separacji	207
§ 3. Wybrane kwestie proceduralne	208
§ 4. Skutki orzeczonej separacji	211
1. Zasada podstawowa	211
2. Treść prawnego stosunku małżeństwa po orzeczeniu separacji	213
§ 5. Zniesienie separacji	216
1. Przesłanka, tryb i właściwość rzeczowa sądu	216
2. Skutki postanowienia znoszącego separację	218
Literatura	222

CZĘŚĆ TRZECIA

Pokrewieństwo	225
 Rozdział pierwszy	
Pochodzenie dziecka	227
§ 1. Wprowadzenie	227
§ 2. Ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa	228
§ 3. Domniemanie pochodzenia dziecka od męża jego matki	231
1. Czasowe ramy działania domniemania małżeńskiego pochodzenia dziecka	231
2. Kolizje domniemań	234
3. Zaprzeczenie ojcostwa	235
3.1. Problem legitymacji	235
3.2. Przesłanki	239
3.3. Skutki wyroku uwzględniającego powództwo	240
§ 4. Uznanie dziecka	241
1. Charakterystyka uznania dziecka	241
1.1. Istota uznania	241
1.2. Podmiot uznający, uznawany i przyjmujący oświadczenie o uznaniu	243
1.3. Zgoda na uznanie	245
1.4. Akt urodzenia uznanego dziecka	248
2. Wzruszalność uznania dziecka	249
3. Zagadnienie bezwzględnej nieważności uznania dziecka	252
4. Skutki unieważnienia uznania lub stwierdzenia jego nieważności	254
§ 5. Sądowe ustalenie ojcostwa	255
1. Charakterystyka ogólna	255
2. Możliwości obrony pozwanego	257
§ 6. Problematyka ustalania pochodzenia dziecka poczętego z wykorzystaniem technik sztucznej prokreacji	261
Literatura	264
 Rozdział drugi	
Stosunki między rodzicami a dziećmi (w ogólności)	266
§ 1. Systematyka prawnorodzinnych relacji między rodzicami a dziećmi	266
§ 2. Wzajemny obowiązek wspierania się rodziców i dzieci	267

§ 3. Nazwisko dziecka	269
1. Nazwisko dziecka małżeńskiego	269
2. Nazwisko dziecka pozamałżeńskiego	271
2.1. Nazwisko dziecka nieznanymi rodziców	271
2.2. Nazwisko dziecka w wypadku ustalenia samego tylko macierzyństwa	272
2.3. Nazwisko dziecka o ustalonym pochodzeniu od obojga rodziców	272
3. Zmiana nazwiska wynikająca ze zmiany stanu cywilnego dziecka lub dokonana po rekonstrukcji jego rodziny	273
§ 4. Obowiązek dziecka przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny i pracy w gospodarstwie domowym rodziców	274
Literatura	275

Rozdział trzeci

Władza rodzicielska	277
§ 1. Pojęcie, podmioty i charakter prawny	277
1. Pojęcie	277
1.1. Podstawowe funkcje władzy rodzicielskiej	277
1.2. Terminologia	278
2. Podmioty	279
2.1. Podmioty, którym przysługuje władza rodzicielska	279
2.1.1. Krąg podmiotów, którym władza rodzicielska może potencjalnie przysługiwać	279
2.1.2. Przesłanki przysługiwania władzy rodzicielskiej	280
2.2. Podmiot poddany władzy rodzicielskiej	284
2.3. Podmioty uczestniczące w wykonywaniu władzy rodzicielskiej	285
3. Charakter prawny	286
3.1. Wieloznaczność określenia „władza rodzicielska”	286
3.2. Stosunki prawne w obrębie władzy rodzicielskiej	286
§ 2. Treść (atrybuty) władzy rodzicielskiej	288
1. Elementy treści władzy rodzicielskiej w ogólności	288
2. Osobowy element treści władzy rodzicielskiej	289
2.1. Wprowadzenie	289
2.2. Czynności faktyczne	290
2.3. Wpływ rodziców na ukształtowanie osobistej, rodzinnej i prawno-pracowniczej sytuacji dziecka	293
2.3.1. Uwaga wstępna	293
2.3.2. Kształtowanie imienia i nazwiska dziecka	293
2.3.3. Decyzje wpływające na stan cywilny dziecka	294

2.3.4. Udział w kreowaniu zastępczego środowiska opiekuńczo-wychowawczego dziecka	295
2.3.5. Wpływ na pozostawanie przez małoletniego w stosunku pracy	296
2.3.6. Podsumowanie	296
2.4. Problematyka miejsca zamieszkania dziecka	297
2.5. Zagadnienie kwalifikowania osobistej styczności rodziców i dzieci	297
2.6. Uwaga końcowa	298
3. Piecza nad majątkiem dziecka	298
4. Atrybut przedstawicielstwa	299
§ 3. Wykonywanie władzy rodzicielskiej	302
1. Zasada samodzielności działania (autonomii) rodziców	302
2. Zasada pomocy organów państwowych	303
3. Posłuszeństwo dziecka	305
4. Reguły uzupełniające	306
5. Kryteria należytego wykonywania władzy rodzicielskiej i ich hierarchia	308
6. Odpowiedzialność rodziców	311
§ 4. Modyfikacje władzy rodzicielskiej i jej ustanie	312
1. Zmiany w zakresie władzy rodzicielskiej	312
1.1. Normatywne przypadki modyfikowania władzy rodzicielskiej (w ogólności)	312
1.2. Zarządzenia ograniczające władzę rodzicielską oraz osobistą styczność rodziców z dzieckiem	313
1.2.1. Zarządzenia wydawane przez sąd opiekuńczy na podstawie art. 109 k.r.o.	313
1.2.2. Ograniczenie osobistej styczności rodziców z dziećmi	317
1.2.3. Pozakodeksowe przypadki ingerencji sądu modyfikującej władzę rodzicielską	317
1.3. Zawieszenie władzy rodzicielskiej	318
2. Ustanie władzy rodzicielskiej	320
2.1. Przyczyny ustania władzy rodzicielskiej	320
2.1.1. Zdarzenia niezależne od woli podmiotów	320
2.1.2. Orzeczenia sądowe skutkujące pośrednio ustanie władzy rodzicielskiej	320
2.1.3. Pozbawienie władzy rodzicielskiej i zakazanie rodzicom osobistej styczności z dzieckiem	320
2.2. Skutki ustania władzy rodzicielskiej	323
Literatura	324

Rozdział czwarty	
Przysposobienie	326
§ 1. Powstanie stosunku przysposobienia	326
1. Wprowadzenie	326
2. Przesłanki przysposobienia	327
2.1. Systematyka przesłanek adopcyjnych	327
2.2. Wymagania odnoszące się do adoptowanego dziecka	327
2.3. Przesłanki dotyczące przysposabiającego	330
2.4. Zgoda rodziców	332
2.5. Zgoda innych podmiotów	336
2.6. Rola sądu opiekuńczego	337
§ 2. Rodzaje przysposobienia	339
1. Konstatacja ogólna	339
2. Podmiotowe typy adopcji	340
3. Przedmiotowe rodzaje przysposobienia	343
3.1. Adopcja pełna zwykła	343
3.2. Przysposobienie całkowite	345
3.3. Adopcja niepełna	347
§ 3. Zniesienie stosunku przysposobienia	349
1. Przyczyny zniesienia stosunku przysposobienia	349
2. Rozwiązanie adopcji	349
3. Ponowne przysposobienie dziecka	353
Literatura	354

Rozdział piąty

Inne, zastępcze środowiska	
opiekuńczo-wychowawcze dziecka	355
§ 1. Rodziny zastępcze	356
§ 2. Placówki opiekuńczo-wychowawcze	360
Literatura	364

Rozdział szósty

Obowiązek alimentacyjny	365
§ 1. Ogólna charakterystyka obowiązku alimentacyjnego	365
§ 2. Zakres podmiotowy i kolejność obowiązków	369
1. Źródła obowiązku alimentacyjnego	369
2. Kolejność obowiązków alimentacyjnych	371
3. Roszczenia zwrotne	376
§ 3. Przesłanki alimentacji	377
1. Przesłanki konieczne	377
1.1. Niedostatek uprawnionego	377
1.2. Usprawiedliwione potrzeby uprawnionego oraz zarobkowe i majątkowe możliwości zobowiązanego	379

2. Przesłanki dodatkowe	381
2.1. Obowiązek alimentacyjny rodzeństwa	382
2.2. Obowiązek alimentacyjny powinowatych	383
2.3. Problem niegodności uprawnionego	385
3. Konkluzja	386
§ 4. Formy wykonywania obowiązku alimentacyjnego	387
§ 5. Roszczenia matki dziecka pozamałżeńskiego związane z ciążą i porodem	389
§ 6. Ochrona roszczeń i świadczeń alimentacyjnych	391
Literatura	395

CZĘŚĆ CZWARTA

Opieka i kuratela	397
-------------------------	-----

Rozdział pierwszy

Opieka	399
§ 1. Wprowadzenie	399
§ 2. Tryb ustanawiania opieki	402
§ 3. Prawna treść opieki	407
1. Atrybuty opieki w ogólności	407
2. Piecza nad osobą pupila	408
3. Piecza nad majątkiem pozostającego pod opieką	409
4. Reprezentacja	410
§ 4. Sprawowanie opieki	411
1. Zasada nadzoru sądu opiekuńczego	411
2. Zasady uzupełniające	413
§ 5. Zwolnienie opiekuna i ustanie opieki	415
1. Zwolnienie opiekuna	415
2. Przyczyny i skutki ustania opieki	417
Literatura	419

Rozdział drugi

Kuratela	420
§ 1. Uwagi ogólne	420
§ 2. Szczególne rodzaje kurateli	424
1. Kuratela dla osoby częściowo ubezwłasnowolnionej	424
2. Kuratela dla dziecka poczętego	426
3. Kuratela dla osoby ułomnej	428
4. Kuratela dla nieobecnego	429
Literatura	430